

LAKIVALIOKUNNAN MIETINTÖ 3/2002 vp

Hallituksen esitys laiksi henkilötietojen käsittelystä rangaistusten täytäntöönpanossa

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 17 päivänä huhtikuuta 2001 lähettänyt lakivaliokuntaan valmistelevasti käsiteltäväksi hallituksen esityksen laiksi henkilötietojen käsittelystä rangaistusten täytäntöönpanossa (HE 26/2001 vp).

Lausunto

Eduskunnan päätöksen mukaisesti hallintovaliokunta ja sosiaali- ja terveysvaliokunta ovat antaneet asiasta lausunnot, jotka on otettu tämän mietinnön liitteeksi (HaVL 8/2001 vp ja StVL 6/2001 vp).

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- oikeudellisen yksikön johtaja Paavo Siltanen, Rikosseuraamusvirasto
- neuvotteleva virkamies Riitta-Maija Jouttimäki ja ylilääkäri Maarit Kokki, sosiaali- ja terveysministeriö
- pääjohtaja Markku Salminen ja ylilääkäri Leena Arpo, vankeinhoitolaitos

- johtaja Anna-Katrina Grönholm, Helsingin vankila
- ylilääkäri Lisbeth Gerlin-Piira, Riihimäen vankila
- ylilääkäri Juha Myllykangas, Hämeenlinnan vankisairaala
- erikoissuunnittelija Raino Lavikkala, Kriminaalihuoltolaitos
- tutkija Pekka Holmström, Kansanterveyslaitos
- apulaisjohtaja Tuomo Tuunainen, Terveystieteiden tutkimuskeskus
- tietosuojavaltuutettu Reijo Aarnio, tietosuojavaltuutetun toimisto
- pääsihteeri Ritva Halila, Valtakunnallinen terveydenhuollon eettinen neuvottelukunta
- apulaistoiminnanjohtaja Santero Kujala, Suomen Lääkäriliitto ry
- pääluottamusmies Irene Litmanen, Vankeinhoiton Henkilökuntaliitto VHHL ry
- sihteeri Reima Laakso, Vankilavirkailijain Liitto VVL ry
- professori Raimo Lahti.

Lisäksi valiokunta on saanut dosentti Lasse Lehtoselta kirjallisen lausunnon.

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki henkilötietojen käsittelystä rangaistusten täytäntöönpanossa. Laissa olisivat henkilötietojen käsittelyä koskevaan yleislakiin, henkilötietolakiin, nähden erityissäännökset henkilötietojen käsittelyä

täytäntöönpanossa. Laki koskisi henkilötietojen käsittelyä rikosseuraamustoiminnan, sakkorangaistuksen, sakkorangaistuksen ja yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanossa sekä tutkintavankeuden toimeenpanossa.

raamusvirastossa ja kriminaalihuoltolaitoksessa sekä vankeinhoitolaitoksessa.

Koska rangaistusten täytäntöönpanossa käsitellään arkaluonteisia tietoja, on erityislain säätäminen asiasta tarpeellista. Koska henkilötietolaki on yleislaki, siinä ei säädetä riittävän yksityiskohtaisesti tällaisten tietojen käsittelemisen erityistarpeista. Ehdotetussa laissa säädettäisiin rangaistusten täytäntöönpanossa tapahtuvan henkilötietojen käsittelyn erityiskysymyksistä.

Laissa säädettäisiin rikosseuraamusviraston pitämän rangaistusten täytäntöönpanon alaan kuuluvaan tietojärjestelmään sisältyvien henkilörekistereiden tietosisällöstä ja tietojen käsittelyn periaatteista. Näitä henkilörekistereitä olisivat tuomittujen, vankien ja rangaistuslaitokseen otettujen tietoja sisältävät valtakunnalliset täytäntöönpanorekisteri, valvonta- ja toimintarekisteri, turvallisuustietorekisteri sekä terveydenhuoltorekisteri ja rangaistuslaitoskohtainen järjestystietorekisteri. Vankeinhoitolaitoksessa voitaisiin tietyin edellytyksin kerätä tietoja

myös ulkopuolisista henkilöistä tapaajarekisteriin, tapaamiskieltorekisteriin sekä asioijarekisteriin. Kriminaalihuoltolaitoksessa kerättäisiin yhdyskuntaseuraamukseen tuomituista tietoja yhdyskuntaseuraamusrekisteriin. Lisäksi laissa säädettäisiin rekisteröidyn oikeuksista ja tietoturvallisuudesta siltä osin kuin on tarpeen täydentää yleislain säännöksiä rangaistusten täytäntöönpanon alaan liittyvillä erityisillä seikoilla.

Lakiin sisältyisi säännös terveydenhuollon ammattihenkilön salassapitovelvollisuudesta poikkeamisesta. Säännöksen mukaan vankia hoitava lääkäri tai hänen määräämänsä terveydenhuollon ammattihenkilö voisi eräin edellytyksin antaa rangaistuslaitoksen johtajalle tiedon vangin vakavasta tarttuvasta taudista, jos vankia hoitaneen lääkärin suorittaman arvion perusteella on olemassa erityinen vaara taudin leviämisestä.

Ehdotettu laki on tarkoitettu tulemaan voimaan mahdollisimman pian sen jälkeen, kun se on hyväksytty ja vahvistettu.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Yleisperustelut

Valiokunta pitää tarpeellisena ja tarkoituksenmukaisena, että rangaistusten täytäntöönpanotehtävissä tarvittavien henkilörekistereiden pitämisestä ja muusta henkilötietojen käsittelystä säädetään erityislailla. Laki täydentää henkilötietojen käsittelyä koskevaa yleislakia, henkilötietolakia (523/1999). Ehdotettuun lakiin sisältyy myös tietojen salassapitoa ja luovuttamista koskevia säännöksiä, jotka täydentävät viranomaisten toiminnan julkisuudesta annettua lakia (621/1999). Valiokunta puoltaa lakiehdotuksen hyväksymistä seuraavin huomautuksin ja muutosehdotuksin.

Potilasrekisterit

Vankeinhoitolaitoksen potilasrekisterin pitämiseen ehdotetaan merkittäviä muutoksia. Ehdotettu potilasrekisterijärjestelmä poikkeaa olennaisesti muun terveydenhuollon rekisterijärjes-

telmästä. Esityksen perusteluissa ei kuitenkaan käsitellä ehdotettujen säännösten suhdetta potilaan asemasta ja oikeuksista annettuun lakiin (785/1992), jäljempänä potilaslaki, muihin potilasasiakirjoja koskeviin säädöksiin tai henkilötietolakiin. Esityksestä ei myöskään käy ilmi, minkälaisia muutoksia ehdotus merkitsee vankeinhoitolaitoksen terveydenhuollon nykyisiin potilasasiakirja- ja potilasrekisterijärjestelmiin.

Vankeinhoitolaitoksen terveydenhuollossa sovelletaan potilaslakia, jonka 12 §:ssä säädetään potilasasiakirjoista. Terveydenhuollon ammattihenkilön ja kunkin terveydenhuollon toimintayksikön on laadittava ja säilytettävä potilasasiakirjat siten kuin sosiaali- ja terveysministeriön asetuksella tarkemmin säädetään.

Potilasasiakirjat ovat potilaslain 2 §:n 5 kohdan mukaan potilaan hoidon järjestämisessä ja toteuttamisessa käytettäviä, laadittuja tai saapuneita asiakirjoja taikka teknisiä tallenteita, jotka sisältävät hänen terveydentilaansa koskevia tai

muita henkilökohtaisia tietoja. Henkilötietolain 11 §:n mukaan tällaiset tiedot ovat luonteeltaan arkaluonteisia ja niiden käsittely on pääsääntöisesti kielletty. Henkilötietolain 12 §:n 10 kohdan mukaan terveydenhuollon toimintayksikkö tai terveydenhuollon ammattihenkilö saa käsitellä näiden tässä toiminnassa saamia tietoja rekisteröidyn terveydentilasta, sairaudesta tai vammaisuudesta tai häneen kohdistetuista hoito-toimenpiteistä taikka muita rekisteröidyn hoidon kannalta välttämättömiä tietoja.

Potilaslain 13 §:ssä säädetään potilasasiakirjojen salassapidosta ja luovuttamisesta. Tietojen luovuttaminen terveydenhuollon toimintayksiköstä toiseen edellyttää eräitä poikkeustilanteita lukuun ottamatta potilaan suostumusta.

Potilasasiakirjat muodostavat henkilötietolaissa tarkoitetun henkilörekisterin, jonka pitäjä on terveydenhuollon toimintayksikkö tai itsenäisenä ammatinharjoittajana toimiva terveydenhuollon ammattihenkilö. Terveydenhuollon toimintayksiköt määrittellään potilaslain 2 §:n 4 kohdassa. Siinä luetellaan rangaistusten täytäntöönpanon hallinnon uudistuksen yhteydessä kumotussa vankeinhoitolaitoksesta annetussa asetuksessa (134/1986) mainitut toimintayksiköt. Nykyisin organisaatiosta säädetään rangaistusten täytäntöönpanon hallinnosta annetun lain (135/2001) 2 §:ssä, jossa mainitaan sairaalayksiköt. Vankien terveydenhuollon organisaatiosta säädetään tarkemmin rangaistusten täytäntöönpanon hallinnosta annetun valtioneuvoston asetuksen (275/2001) 29 §:ssä. Sen 2 momentin mukaan vankeinhoitolaitoksessa on vankien terveydenhuoltoa varten perusterveydenhuoltoyksikkö, Vankilamielisairaala ja rangaistuslaitosten yhteydessä toimivia sairaalayksiköitä, joilla kulakin on nykyisin oma potilasrekisteri.

Esityksessä ehdotetaan rekisterijärjestelmää muutettavaksi siten, etteivät terveydenhuoltoyksiköt enää pitäisi potilasrekistereitä vaan rikosseuraamusvirasto ryhtyisi pitämään vankeinhoitolaitoksen valtakunnallista terveydenhuoltorekisteriä. Rekisterin sisällöstä ehdotetaan säädettäväksi 9 §:ssä. Rekisterissä olisi vangin tai rangaistuslaitokseen otetun henkilön hoidon järjestämisessä ja toteuttamisessa käytettäviä, laadit-

tuja tai saapuneita asiakirjoja taikka teknisiä tallenteita, jotka sisältävät hänen terveydentilaansa koskevia tai siihen liittyviä muita henkilökohtaisia tietoja. Rekisteri sisältäisi siis samanlaisia tietoja kuin potilaslain mukaiset potilasasiakirjat.

Rangaistusten täytäntöönpanon hallinnon uudistamisen yhteydessä vankiloiden poliklinikat on yhdistetty vankeinhoitolaitoksen perusterveydenhuoltoyksiköksi. Siten vankeinhoitolaitoksessa on neljä terveydenhuollon toimintayksikköä, joista kukin on nykyisin myös potilasrekisterinpitäjä. Koska ehdotuksen mukaan terveydenhuoltorekisterin rekisterinpitäjä olisi rikosseuraamusvirasto, olisivat potilasasiakirjan tiedot ilman potilaan suostumusta koko vankeinhoitolaitoksen terveydenhoito-organisaation käytössä riippumatta siitä, missä toimintayksikössä asiakirjat ovat syntyneet.

Esityksessä ei lainkaan perustella, miksi rangaistusten täytäntöönpano-organisaatioon pitäisi perustaa yksi valtakunnallinen terveydenhuoltorekisteri. Koska myöskään esityksen valiokuntakäsittelyn aikana ei ole esitetty riittäviä perusteita yleisen terveydenhuollon potilasrekisterijärjestelmästä poikkeavalle järjestelylle, valiokunta katsoo, ettei vankeinhoidon valtakunnallista terveydenhuoltorekisteriä ole syytä perustaa.

Valiokunta huomauttaa siitä, että potilaslain 2 §:n terveydenhuollon toimintayksiköitä koskeva 4 kohta on sopivassa yhteydessä muutettava vastaamaan voimassa olevaa vankeinhoitolaitoksen organisaatiota koskevaa sääntelyä.

Vangin terveystietojen luovuttaminen

Lakiehdotuksen 18 §:n mukaan vankia tai rangaistuslaitokseen otettua hoitava lääkäri tai hänen määräämänsä terveydenhuollon ammattihenkilö voi vangin tai rangaistuslaitokseen otetun kanssa keskusteltuaan antaa salassapitosäännösten estämättä vangin tai rangaistuslaitokseen otetun oman tai muiden henkilöiden terveyden ja turvallisuuden suojaamiseksi rangaistuslaitoksen johtajalle tiedon vangin tai rangaistuslaitokseen otetun HIV-, B-hepatiitti- tai C-hepatiittitartunnasta taikka tartuntatautilain (583/1986)

4 §:n 2 momentissa tarkoitettua yleisvaarallisuudesta tartuntataudista, jos vankia tai rangaistuslaitokseen otettua hoitaneen lääkärin arvion perusteella on olemassa erityinen vaara taudin leviämisestä.

Potilaslain 13 §:n mukaan potilasasiakirjoihin sisältyvät tiedot ovat pääsääntöisesti salassapidettäviä. Lisäksi terveydenhuollon ammattihenkilön salassapitovelvollisuudesta säädetään terveydenhuollon ammattihenkilöistä annetun lain (559/1994) 17 §:ssä. Terveydenhuollon henkilöstön ja potilaan välisen hoitosuhteen luottamuksellisuus ja sitä suojaava salassapitovelvollisuus ovat terveydenhuollon keskeisiä periaatteita, joista on annettu myös kansainvälisiä suosituksia ja ohjeita.

Salassapitovelvollisuutta kaventavaa ja hoitosuhteen luottamuksellisuutta heikentävää säännöshdotusta perustellaan vangin oman, muiden vankien ja henkilökunnan terveyden ja turvallisuuden suojaamisella. Valiokunnan kuulemat asiantuntijat ovat arvostelleet ehdotettua pykälää lääketieteellisin ja oikeudellisin perustein.

Valiokunta pitää tartuntojen leviämisen ehkäisyä erittäin tärkeänä. Henkilöiden suojaaminen vankiloissa tarttuvilta taudeilta on tullut entistä ajankohtaisemmaksi, sillä vuonna 2001 vankiloiden terveydenhuollon tietojen mukaan noin kolmanneksella vangeista oli HIV- tai B-taikka C-hepatiittitartunta. Eräässä vankilassa tartunnansaaneita oli 52 prosenttia. Vankeinhoitolaitos on siten keskeisessä asemassa mainittujen tartuntojen toteamisessa, hoitamisessa ja leviämisen torjunnassa.

Vangit ovat käyneet varsin aktiivisesti vapaaehtoisissa testeissä, joissa nämä taudit voidaan todeta. Luottamuksellisuuden heikentäminen vähentäisi halukkuutta käydä testeissä tai kertoa tartunnasta terveydenhuoltohenkilökunnalle ja siten myös vaikeuttaisi hoitoa ja ennaltaehkäisyä.

Ehdotettu säännös merkitsisi poikkeusta yleisistä terveydenhuollon salassapitosäännöksistä, jotka täsmentävät perustuslain 10 §:ssä säädettyä yksityiselämän suojaa. Valiokunnan käsityksen mukaan hoitosuhteen luottamuksellisuuden heikentäminen ja salassapitovelvollisuuden ra-

joittaminen ehdotetulla tavalla ei ole välttämättöntä, koska terveydensuojelutavoite on myös muutoin saavutettavissa. Tämän vuoksi vankeinhoiton terveydenhuollossa ei ole syytä poiketa terveydenhoidon yleisistä potilastietojen salassapitoa ja luovuttamista koskevista periaatteista ja säännöksistä.

Saadun selvityksen mukaan vankeinhoitolaitoksen henkilökunnalle annetun konfliktitilanteita koskevan toimintaohjeen mukaan jokaiseen vankiin tulee suhtautua kuin hän olisi tartunnan kantaja ja henkilökunnan tulee huolehtia itsensä suojaamisesta. Koska HIV- ja hepatiittitartunnat ovat vangeilla sangen yleisiä ja koska ei ole mahdollista tietää kaikista tartunnoista, on tällaisen toimintaohjeen noudattaminen varmin toimintatapa välttää tartuntoja. Ehdotetunlainen säännös voi synnyttää perusteettoman turvallisuuden tunteen, jolloin asianmukaisten toimintatapojen noudattaminen heikentyy.

Henkilökunnalle on annettava myös suojautumisen kannalta välttämättömät tiedot. Valiokunnan jäljempänä ehdottama säännös ei estä tällaisten tietojen antamista, koska sairauden yksityiskohtaiset tiedot eivät ole suojautumisen kannalta välttämättömiä, toisin kuin esimerkiksi tieto tartunnan leviämistavasta, tartunnan välttämiskeinoista tai yksityiskohtainen suojautumista koskeva ohjeistus.

Yksityiskohtaiset perustelut

1 §. Lain soveltamisala. Säännöksen sanamuodon mukaan rangaistusten täytäntöönpanotehtävien suorittamiseksi tarpeellisten tietojen käsittelyssä sovelletaan ehdotetun lain lisäksi henkilötietolakia. Lakiehdotukseen sisältyy kuitenkin säännöksiä, jotka ovat henkilötietolain säännöksiin nähden erityissäännöksiä ja joita sovelletaan henkilötietolain säännösten sijasta. Lisäksi merkittävä osa lakiehdotuksen säännöksistä koskee rangaistuksen täytäntöönpanotehtävissä käytettäviä rekistereitä ja tietojen luovuttamista niistä. Valiokunta ehdottaa hallintovaliokunnan lausunnon mukaisesti pykälän täsmentämistä ja täydentämistä säännöksellä lain suhteesta viran-

omaisten toiminnan julkisuudesta annettuun lakiin.

2 luku. Rikosseuraamusviraston henkilökisterit

3 §. Rikosseuraamusviraston valtakunnalliset henkilökisterit. Edellä esitetyin perustein valiokunta ehdottaa 3 momentin 4 kohdan poistamista.

9 §. Terveys- ja huoltorekisteri. Koska valiokunta on edellä ehdottanut, ettei vankeinhoitolaitokseen perusteta valtakunnallista terveys- ja huoltorekisteriä, on pykälä poistettava lakiehdotuksesta.

12 §. Järjestystietorekisteri. Pykälän 1 momentissa olevaa viittaussäännöstä on tarkistettava, koska valiokunta on edellä ehdottanut 9 §:n poistettavaksi.

13 § (Uusi). Vankeinhoitolaitoksen potilasrekisterit. Koska valiokunta on edellä ehdottanut, ettei rikosseuraamusviraston pitämää valtakunnallista terveys- ja huoltorekisteriä perusteta, valiokunta ehdottaa uuden 13 §:n lisäämistä lakiehdotukseen. Pykälän mukaan kukin vankeinhoitolaitokseen kuuluva terveys- ja huollon toimintayksikkö pitää omaa potilasrekisteriään. Potilasrekisterin pitämisessä, tietojen luovuttamisessa ja muussa käsittelyssä noudatetaan, mitä muussa laissa ja tämän lain 18 §:ssä säädetään. Keskeisimmät säädökset ovat potilaslaissa, terveys- ja huollon ammattihenkilöistä annetussa laissa (559/1999), henkilötietolaissa ja viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa. Tarkemmin asiasta säädetään sosiaali- ja terveysministeriön asetuksessa potilasasiakirjojen laatimisesta sekä niiden ja muun hoitoon liittyvän materiaalin säilyttämisestä (99/2001).

Uuden pykälän lisäämisen johdosta valiokunta ehdottaa 2 luvun nimen muuttamista, koska 13 §:n mukainen henkilökisteri ei ole rikosseuraamusviraston pitämä rekisteri vaan terveys- ja huollon toimintayksikkökohtainen rekisteri.

14 §. Arkaluonteisten tietojen käsittely. Valiokunta ehdottaa, että 1 momentin 2 ja 3 kohdan alusta poistetaan tarpeeton sana.

15 §. Tietojen käsittelyyn oikeutetut. Pykälän 2 momentin terveys- ja huoltorekisteriä koskeva virke on poistettava.

16 §. Tietojen luovuttaminen rikosseuraamusviraston henkilökisteristä. Koska valiokunta on ehdottanut 1 §:n täsmentämistä tämän lain ja viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain keskinäistä suhdetta koskevalla säännöksellä, voidaan 1 momentti poistaa tarpeettomana.

Pykälän ehdotuksessa 2 momentissa säädetään rikosseuraamusviraston oikeudesta luovuttaa täytäntöönpanorekisteristä sekä valvonta- ja toimintarekisteristä tietoja toiselle viranomaiselle ja Kansaneläkelaitokselle. Momentin 1 kohdan mukaan virasto voi luovuttaa poliisille tietoja, jotka ovat tarpeen mm. arvioitaessa henkilön luotettavuutta poliisin lupaa tai hyväksyntää varten.

Hallintovaliokunta on lausunnossaan todennut, että 1 kohdan säännös on sovitettava yhteen hallituksen esityksen HE 43/2001 vp laiksi turvallisuus selvityksistä ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi kanssa. Laki turvallisuus selvityksistä (177/2002) tulee voimaan 1.9.2002. Laissa säädetään henkilön luotettavuuden arvioinnista mm. valittaessa henkilöitä sellaisiin tehtäviin, joissa on pääsy salassa pidettäviin tietoihin. Laki ei sen sijaan koske luotettavuuden arviointia, jota poliisi suorittaa osana erilaisia lupamenettelyjä joko luvan myöntäjänä tai lupamenettelyssä lausuntoja antavana. Tämän vuoksi ehdotettu säännös ei ole päällekkäinen turvallisuus selvityksistä annetun lain kanssa eikä yhteensovittamisen tarvetta ole.

Pykälän 2 momentin 11 kohdan mukaan rekisterinpitäjänä toimiva rikosseuraamusvirasto saa luovuttaa tietoja täytäntöönpanorekisteristä Kansaneläkelaitokselle eläke-, sairausvakuutus- ja työttömyysturvaetuksien käsittelemiseksi. Sosiaali- ja terveysvaliokunta on pitänyt säännöstä liian suppeana, koska tietoa rangaistuslaitoksessa olostaan saatetaan tarvita myös esimer-

kiksi asumistukiasioissa, opintotukiasioissa ja sotilasavustusasioissa. Tämän vuoksi lakivaliokunta ehdottaa säännöksen sanamuodon muuttamista ehdotettua yleisempään muotoon.

Pykälän ehdotetussa 3 momentissa säädetään tietojen luovuttamisesta teknisen käyttöyhteyden avulla. Hallintovaliokunnan lausunnon perusteella valiokunta ehdottaa, että säännöksen lopusta poistetaan sopimista koskeva maininta. Koska valiokunta ehdottaa pykälän 1 momentin poistamista, on momentin viittaussäännöstä tarkistettava.

Lopuksi valiokunta ehdottaa pykälän nimen täsmentämistä koskemaan tietojen luovuttamisesta täytäntöönpanorekisteristä sekä valvonta- ja toimintarekisteristä. Nimi selkeyttää pykälän suhdetta 17 §:ään.

17 §. Tietojen luovuttaminen turvallisuustietorekisteristä. Pykälässä säädetään tietojen luovuttamisesta turvallisuustietorekisteristä. Hallintovaliokunta on esittänyt pykälän sanamuodon täsmentämistä. Koska pykälä jättää epäselväksi sen suhteen viranomaisten toiminnan julkisuudesta annettuun lakiin, lakivaliokunta ehdottaa pykälän täsmentämistä.

Turvallisuustietorekisteriin kerätään tietoja vankilassa, vankilasta tai vankeusaikana tehtyjen taikka tehtävien rikosten ehkäisemiseksi ja selvittämiseksi. Pykälän perusteluiden mukaan rekisterin poikkeuksellisen luonteen vuoksi tietojen luovuttamiskynnys on asetettava korkeaksi. Perusteluissa korostetaan tietojen käyttötarkoituksena olevaa tehtyjen tai tehtävien rikosten ja poikkeuksellisten turvallisuutta vaarantavien rangaistuslaitostapahtumien torjumista ja selvittämistä.

Säännöksessä ehdotetaan kuitenkin, että tietoja voidaan luovuttaa myös ulkomaalaisvirastolle. Ulkomaalaisviraston tehtäviin ei kuitenkaan kuulu rikosten selvittäminen tai estäminen. Valiokunta ehdottaa, että säännöksestä poistetaan maininta ulkomaalaisvirastosta.

18 §. Tietojen luovuttaminen terveydenhuoltorekisteristä. Edellä esitetyin perustein valiokunta ehdottaa pykälän muuttamista siten, että vankien terveydenhuollosta vastaava lääkäri tai hänen määräämänsä terveydenhuollon ammattihenkilö voi vangin tai rangaistuslaitokseen otetun henkilön kirjallisella suostumuksella ilmoittaa hänen terveydentilaansa tai hoitoonsa liittyvästä seikasta vankilan johtajalle tai hänen määräämälleen henkilölle. Edellytyksenä on, että lääkäri pitää ilmoittamista tarpeellisena henkilön hoidon, kohtelun tai turvallisuuden taikka muiden vankien tai henkilökunnan terveyden ja turvallisuuden suojelemiseksi.

Valiokunta ehdottaa uuden 2 momentin lisäämistä pykälään. Momentin mukaan ilman vangin tai rangaistuslaitokseen otetun kirjallista suostumusta voidaan muulle kuin vankeinhoitolaitoksen terveydenhuollon ammattihenkilölle ilmoittaa vain sellaisia tietoja, joista ei ilmene sairauden laatu.

Valiokunta ehdottaa, että pykälään lisätään myös uusi 3 momentti, jossa säädetään tietoja saaneen henkilön oikeudesta antaa saamiaan tietoja muulle vankilan virkamiehelle. Lisäksi pykälän otsikkoa on muutettava vastaamaan ehdotettua uutta 13 §:ää.

20 §. Yhdyskuntaseuraamuksen täytäntöönpanotietojen saaminen ja luovuttaminen eräissä tilanteissa. Pykälän 2 momentissa säädetään kriminaalihuoltolaitoksen oikeudesta salassapitosäännösten estämättä luovuttaa yhdyskuntaseuraamuksen täytäntöönpanossa tarvittavia tietoja. Koska momentista ei käy ilmi sen suhde viranomaisten toiminnan julkisuudesta annettuun lakiin, valiokunta ehdottaa momentin täydentämistä. Lisäksi säännöstä on syytä täsmentää koskemaan tietojen luovuttamista yhdyskuntaseuraamuksen täytäntöönpanotehtävää suorittavalle taholle.

27 §. Rangaistussäännökset. Koska valiokunta on ehdottanut 16 §:n 1 momentin poistamista, on rangaistussäännöksen 16 §:ää koskevaa viittaussäännöstä tarkistettava.

Päätösehdotus

Edellä esitetyn perusteella lakivaliokunta kun-
nioittavasti ehdottaa,

*että lakiehdotus hyväksytään muutettu-
na seuraavasti:*

Laki**henkilötietojen käsittelystä rangaistusten täytäntöönpanossa**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 luku

Yleiset säännökset

1 §

Lain soveltamisala

Tässä laissa säädetään rangaistusten täytän-
töönpanotehtävien sekä muiden rikosseuraamus-
virastolle, kriminaalihuoltolaitokselle ja van-
keinhoitolaitokselle kuuluvien tehtävien suorit-
tamiseksi tarpeellisten *henkilörekisterien pitä-
misestä ja muusta* henkilötietojen käsittelystä.
*Jollei tässä laissa toisin säädetä, henkilötieto-
jen salassapitoon ja luovuttamiseen sovelletaan
viranomaisten toiminnan julkisuudesta annet-
tua lakia (621/1999) sekä muuhun henkilötie-
tojen käsittelyyn (poist.) henkilötietolakia
(523/1999).*

2 §

(Kuten HE)

2 luku

**Rangaistusten täytäntöönpanon henkilörekis-
terit**

3 §

*Rikosseuraamusviraston valtakunnalliset henki-
lörekisterit*

(1 ja 2 mom. kuten HE)

Vankeinhoitolaitoksen tietojärjestelmään
kuuluvat seuraavat valtakunnalliset henkilöre-
kisterit:

- 1) täytäntöönpanorekisteri;
 - 2) valvonta- ja toimintarekisteri;
 - 3) turvallisuustietorekisteri.
- (poist.)
- (4 mom. kuten HE)

4—8 §

(Kuten HE)

9 §

(Poist.)

9—11 (10—12) §

(Kuten HE)

12 (13) §

Järjestystietorekisteri

Edellä 6—11 §:ssä tarkoitettujen vankeinhoitolaitoksen valtakunnallisten rekisterien lisäksi saadaan rangaistuslaitoksessa tarvittaessa kerätä tietoja 7 §:ssä tarkoitetun valvonta- ja toimintarekisterin alaiseen järjestystietorekisteriin valvonnan järjestämiseksi ja laitosisjärjestyksen ylläpitämiseksi. Rekisteriin voidaan kerätä vangin tai rangaistuslaitokseen otetun henkilön valvontaan ja toimintaan liittyviä tarpeellisia tietoja, kuten henkilön tai vankilan valvontaan liittyviä, toistaiseksi varmistamattomia tietoja. Rekisteriin talletettavan tiedon osalta on merkittävä sen luotettavuusaste.

(2 mom. kuten HE)

13 § (Uusi)

Vankeinhoitolaitoksen potilasrekisterit

Vankeinhoitolaitokseen kuuluvat terveydenhuollon toimintayksiköt pitävät kukin omaa potilasrekisteriään. Potilasrekisterin pitämisestä sekä siihen sisältyvien tietojen luovuttamisesta ja muusta käsittelystä on voimassa, mitä siitä 18 §:ssä ja muualla laissa erikseen säädetään.

3 luku

Tietojen käsittelyn periaatteet

14 §

Arkaluonteisten tietojen käsittely

Tässä laissa tarkoitettuihin henkilörekistereihin saa kerätä ja tallettaa henkilötietoja, jotka on tarkoitettu kuvaamaan tuomitun, vangin tai rangaistuslaitokseen otetun henkilön

1) rikollista tekoa, rangaistusta tai muuta rikoksen seuraamusta;

2) (poist.) terveydentilaa, sairautta tai vammaisuutta taikka häneen kohdistettuja hoitotoimenpiteitä tai niihin verrattavia toimia;

3) (poist.) sosiaalihuollon tarvetta tai hänen saamia sosiaalihuollon palveluja, tukitoimia ja muita sosiaalihuollon etuuksia.

(2 mom. kuten HE)

15 §

Tietojen käsittelyyn oikeutetut

(1 mom. kuten HE)

Turvallisuustietorekisterin tietoja saavat kuitenkin käsitellä vain rikosseuraamusviraston erikseen nimeämät rikosseuraamusviraston tai vankeinhoitolaitoksen virkamiehet. (Poist.)

16 §

Tietojen luovuttaminen täytäntöönpanorekisteristä sekä valvonta- ja toimintarekisteristä

(1 mom. poist.)

Sen lisäksi, mitä viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain 29 §:ssä ja mainitussa laissa muutoin säädetään, rekisterinpitäjä saa (poist.) salassapitosäännösten estämättä luovuttaa vankeinhoitolaitoksen täytäntöönpanorekisteristä sekä valvonta- ja toimintarekisteristä tuomittua, vankia ja rangaistuslaitokseen otettua henkilöä koskevia tietoja, jotka ovat tarpeen:

1) poliisille rikosten ennalta estämiseksi, selvittämiseksi ja syyteharkintaan saattamiseksi tai henkilön luotettavuutta edellyttävää poliisin lupaa tai hyväksyntää varten;

2) ulkomaalaisvirastolle oleskelu- tai työluvan taikka maastakarkotus-, käännätyks-, turvapaikka- tai kansalaisuusasian käsittelemiseksi;

3) oikeusrekisterikeskukselle varallisuuteen kohdistuvien toimenpiteiden suorittamiseksi ja muuntorangaistuksen täytäntöönpanemiseksi;

4) ulosottoviranomaiselle ulosottoa varten ja rangaistuksen täytäntöönpanemiseksi;

5) haastemiehelle haasteen tiedoksiantamiseksi;

6) viralliselle syyttäjälle syyteasian käsittelemiseksi;

7) tuomioistuimelle rikosasian käsittelemiseksi;

8) tulliviranomaiselle tullirikosten ehkäisemiseksi ja tutkimiseksi;

9) rajavartiolaitosviranomaiselle rajojen ja raja-alueen valvomiseksi sekä rikosten torjumiseksi;

10) sotilasviranomaisille asevelvollisrekisterin ylläpitämiseksi sekä pääesikunnan tutkintaosastolle puolustusvoimien turvallisuustieto- ja rikostietorekisterin ylläpitämiseksi;

11) Kansaneläkelaitokselle *sen toimeenpannavaksi säädettyjen etuuksien hoitamista varten*.

Edellä 1 momentissa tarkoitettut tiedot voidaan antaa teknisen käyttöyhteyden avulla (poist.).

(4 mom. kuten HE)

17 §

Tietojen luovuttaminen turvallisuustietorekisteristä

Sen lisäksi, mitä viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa säädetään, vankeinhoitolaitoksen turvallisuustietorekisterin tietoja saa salassapitosäännösten estämättä luovuttaa (poist.) poliisille, pääesikunnan tutkintaosastolle, tullille ja rajavartiolaitos (poist.) turvallisuustietorekisterin käyttötarkoituksen mukaisiin tarkoituksiin. Tietoa luovutettaessa on ilmoitettava tiedon luotettavuusaste.

18 §

Tietojen luovuttaminen potilasrekisteristä

Sen lisäksi, mitä potilasrekisterissä olevien tietojen luovuttamisesta muualla laissa säädetään, vankien terveydenhuollosta vastaava lääkäri tai hänen määräämänsä terveydenhuollon ammattihenkilö voi vangin tai rangaistuslaitokseen otetun henkilön kirjallisella suostumuksella ilmoittaa vankilan johtajalle tai tämän määräämälle virkamiehelle henkilön terveydentilaan tai hoitoon liittyvästä seikasta, jonka ilmoittamista lääkäri pitää tarpeellisena tämän henkilön hoidon tai kohtelun kannalta taikka henkilön oman turvallisuuden taikka muiden

vankien ja henkilökunnan terveyden ja turvallisuuden suojelemiseksi.

Ilman henkilön kirjallista suostumusta voidaan vankeinhoitolaitoksen muulle kuin terveydenhuollon ammattihenkilöstölle antaa vain sellaisia 1 momentissa tarkoitettuja tietoja, joista ei ilmene sairauden laatu taikka muu terveydentilan tai hoidon yksityiskohta. (Uusi)

Vangin tai rangaistuslaitokseen otetun terveydentilasta 1 momentissa tarkoitettuja tietoja saanut virkamies saa antaa näitä tietoja vain sellaiselle vankilan virkamiehelle, jolle se hänen virkatehtäviensä hoidon kannalta on välttämätöntä. (Uusi)

19 §

(Kuten HE)

20 §

Yhdyskuntaseuraamuksen täytäntöönpanotietojen saaminen ja luovuttaminen eräissä tilanteissa

(1 mom. kuten HE)

Sen lisäksi mitä viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa säädetään, Kriminaalihuoltolaitos voi salassapitosäännösten estämättä luovuttaa yhdyskuntaseuraamuksen täytäntöönpanotehtävää hoitavalle yksityiselle yhteisölle, säätiölle ja henkilölle tietoja, jotka ovat tarpeen täytäntöönpanotehtävän suorittamiseksi.

4 luku

Rekisteröidyn oikeudet

21—23 §

(Kuten HE)

5 luku

Tietoturvallisuus ja tietojen säilyttäminen

24—26 §

(Kuten HE)

6 luku

Erinäisiä säännöksiä

27 §

Rangaistussäännökset

Rangaistus salassa pidettäviksi säädettyjen tietojen luovuttamisesta 16 §:n *1 momentin* tai 17 tai 18 §:n taikka 20 §:n 2 momentin vastaises-

ti tuomitaan rikoslain (39/1889) 38 luvun 1 tai 2 §:n mukaan, jollei teko ole rangaistava rikoslain 40 luvun 5 §:n mukaan tai siitä muualla lais-
sa säädetä ankarampaa rangaistusta.
(2 mom. kuten HE)

28 ja 29 §
(Kuten HE)

Helsingissä 14 päivänä maaliskuuta 2002

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj.	Henrik Lax /r	Kirsi Ojansuu /vihr
vpj.	Matti Vähänäkki /sd	Veijo Puhjo /vas
jäs.	Sulo Aittoniemi /alk	Tero Rönni /sd
	Leena-Kaisa Harkimo /kok	Mauri Salo /kesk
	Erkki Kanerva /sd	Timo Seppälä /kok
	Toimi Kankaanniemi /kd	Marja Tiura /kok
	Paula Lehtomäki /kesk	Lasse Virén /kok.
	Kari Myllyniemi /kesk	

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Timo Tuovinen.

VASTALAUSE 1

Perustelut

Vankilahenkilökunnan turvallisuuden takaamiseksi lakiehdotuksen 18 §:ssä tulisi säätää vankien terveydenhuollosta vastaavan lääkärin velvollisuudeksi ilmoittaa vankilanjohtajalle turvallisuuden ja terveyden suojelemiseksi tarpeellisista vangin terveydentilaa koskevista tiedoista.

Ehdotus

Edellä olevan perusteella esitän,

että valiokunnan mietintöön sisältyvän lakiehdotuksen 18 § hyväksytään muutettuna seuraavasti:

18 §

Tietojen luovuttaminen potilasrekisteristä

Sen lisäksi, mitä potilasrekisterissä olevien tietojen luovuttamisesta muualla laissa säädetään, vankien terveydenhuollosta *vastaavan lääkärin* tai hänen määräämänsä terveydenhuollon *ammattihenkilön tulee* ilmoittaa vankilan johtajalle tai tämän määräämälle virkamiehelle vangin tai rangaistuslaitokseen otetun henkilön terveydentilaan tai hoitoon liittyvästä seikasta, jonka ilmoittamista lääkäri pitää tarpeellisena tämän henkilön hoidon tai kohtelun kannalta taikka henkilön oman turvallisuuden taikka muiden vankien ja henkilökunnan terveyden ja turvallisuuden suojelemiseksi.

(2 mom. *poist.*)

(2 mom. kuten LaVM:n 3 mom.)

Helsingissä 14 päivänä maaliskuuta 2002

Sulo Aittoniemi /alk

VASTALAUSE 2

Perustelut

Lakivaliokunnan mietintö on pääsääntöisesti onnistunut, mutta se ei ole kohtuudella kunnioittanut oikeusministeriön lainvalmistelutyötä eikä huomionnut, että ministeriö on tehnyt esityksen-
sä laajan lausuntokierroksen perusteella.

Varsinaisesti vastalauseemme kohdistuu 3, 9 ja 18 §:ään. Muut esittämämme muutokset ovat luonteeltaan lakitekniisiä.

3 §. *Rikosseuraamusviraston valtakunnalliset henkilörekisterit ja 9 §. Terveystietorekisteri.* Lakivaliokunta on äänestyksen jälkeen päättänyt siihen, että hallituksen esityksen 3 §:n 3 momenttia muutetaan ja 9 § poistetaan lakiesityksestä. Tälle ei ole meidän mielestämme esitetty riittäviä perusteita. Jos näin tehtäisiin, aiheuttaisi se turhia ongelmia eri vankilayksikköjen ja erityisesti vankeja hoitavien yksiköiden kesken. Yksiköt eivät saisi ilman vangin suostumusta luovuttaa vangin terveystietoja. Se aiheuttaisi pahimmillaan samojen, jopa useassa tapauksessa hyvin kalliittien tutkimusten toiseen kertaan tekemistä, mitä ei voi millään järkisyillä perustella.

On hämmästyttävää, että varsinaiset vankilat voivat vaihtaa terveystietoja keskenään, eikä siinä nähdä mitään oikeusturvalloukkauksia tai lainvastaisuuksia, mutta laitoksissa, jotka varsinaisesti antavat hoitoa, onkin tilanne yllättävästi toinen.

3 luvun 18 §. Valiokunnan suhtautuminen tähän pykälään on muuttunut viikottain. Välillä se oltiin poistamassa kokonaan ja välillä se oltiin hyväksymässä asiantuntijoiden esittämässä muodossa. Kun arvostetut asiantuntijat kirjoittivatkin ne väljemmiksi kuin valiokunnan enemmistö uskoikaan, ei esityksiä hyväksytty. Oikeusministeriö muutti alkuperäistä esitystään, joka olisi ollut sellaisenaan hyväksyttävissä, mutta lakivaliokunta ei sitäkään äänestyksen jälkeen hyväksynyt. Suhtautuminen oli kielteistä, vaikka kaksi asiantuntijaa oli esittänyt pykälälle jopa osittain väljempää muotoa.

Jos pykälä jää esitettyyn muotoonsa, tulee se huomattavasti vaarantamaan niin toisten vankeiden kuin henkilökunnankin terveyttä ja turvallisuutta. Tämän vuoksi on tärkeää mahdollistaa sairauden laadun tarkempi kertominen myös muulle kuin terveydenhuollon ammattihenkilöstölle sen ollessa asian laadun vuoksi välttämätöntä. Erityisesti on huomattava, että samansisältöinen pykälä on Ruotsissa terveydenhoitohenkilökuntaa velvoittava, meillä se jäisi edelleen vapaaseen harkintaan.

Ehdotus

Edellä olevan perusteella esitämme,

että valiokunnan mietintöön sisältyvä lakiehdotus hyväksytään muutettuna seuraavasti:

Laki**henkilötietojen käsittelystä rangaistusten täytäntöönpanossa**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 luku

Yleiset säännökset

1 ja 2 §
(Kuten LaVM)

2 luku

Rangaistusten täytäntöönpanon henkilörekisterit

3 §

Rikosseuraamusviraston valtakunnalliset henkilörekisterit

(1 ja 2 mom. kuten LaVM)
(3 mom. kuten HE)
(4 mom. kuten LaVM)

4—8 §
(Kuten LaVM)

9 § (*Uusi*)

Terveysdenhuoltorekisteri

(Kuten HE:n 9 §)

10—12 §
(Kuten LaVM 9—11 §)

13 §

Järjestystietorekisteri

Edellä 6—12 §:ssä tarkoitettujen vankeinhoitolaitoksen valtakunnallisten rekisterien lisäksi saadaan rangaistuslaitoksessa tarvittaessa kerätä tietoja 7 §:ssä tarkoitetun valvonta- ja toimintarekisterin alaiseen järjestystietorekisteriin valvonnan järjestämiseksi ja laitosisjärjestyksen ylläpitämiseksi. Rekisteriin voidaan kerätä vangin tai rangaistuslaitokseen otetun henkilön valvontaan ja toimintaan liittyviä tarpeellisia tietoja, kuten henkilön tai vankilan valvontaan liittyviä, toistaiseksi varmistamattomia tietoja. Rekisteriin talletettavan tiedon osalta on merkittävä sen luotettavuusaste.

(2 mom. kuten LaVM)

13 §
(*Poist.*)

3 luku

Tietojen käsittelyn periaatteet

14 §
(Kuten LaVM)

15 §

Tietojen käsittelyyn oikeutetut

(1 mom. kuten LaVM)
(2 mom. kuten HE)

16 ja 17 §
(Kuten LaVM)

18 §

*Tietojen luovuttaminen **terveydenhuoltorekisteristä***

Tässä laissa tarkoitettujen potilasasiakirjoihin sisältyvien tietojen salassapidosta on voimassa, mitä siitä muualla säädetään.

Vankien terveydenhuollosta vastaava lääkäri tai hänen määräämänsä terveydenhuollon ammattihenkilö voi vangin tai rangaistuslaitokseen otetun henkilön kirjallisella suostumuksella ilmoittaa vankilan johtajalle tai tämän määräämälle virkamiehelle henkilön terveydentilaan tai hoitoon liittyvästä seikasta, jonka ilmoittamista lääkäri pitää tarpeellisena tämän henkilön hoidon tai kohtelun kannalta taikka henkilön oman turvallisuuden taikka muiden vankien ja henkilökunnan terveyden ja turvallisuuden suojelemiseksi.

Ilman henkilön kirjallista suostumusta voidaan vankeinhoitolaitoksen muulle kuin terveydenhuollon ammattihenkilöstölle antaa vain sellaisia 2 momentissa tarkoitettuja tietoja, joista ei ilmene sairauden laatu, jollei sen ilmoittaminen ole asian laadun kannalta välttämätöntä.

(4 mom. kuten LaVM:n 3 mom.)

19 ja 20 §
(Kuten LaVM)

LaVM 3/2002 vp — HE 26/2001 vp

4 luku

Rekisteröidyn oikeudet

21—23 §
(Kuten LaVM)

5 luku

Tietoturvallisuus ja tietojen säilyttäminen

24—26 §
(Kuten LaVM)

6 luku

Erinäisiä säännöksiä

27—29 §
(Kuten LaVM)

Helsingissä 14 päivänä maaliskuuta 2002

Kari Myllyniemi /kesk
Mauri Salo /kesk